

# **A természetes személyek születésük előtti és haláluk utáni jogai**

**Témavezető:**

**Dr. Sztranyiczki Szilárd egyetemi adjunktus**

Sapientia Erdélyi Magyar Tudományegyetem, Természettudományi és Művészeti Kar –  
Kolozsvár, Jogtudományi és Európai Tanulmányok Tanszék

## **Bevezetés**

*Jelen dolgozatomban megpróbáltam összefoglalni a természetes (fizikai) személyek születésük előtti és haláluk utáni jogait a teljesség igénye nélkül. Míg a születés előtti jogoknál bonyolultabb átlátni az új Polgárjogi Törvénykönyv rendelkezéseit, addig a halál utáni jogoknál feladatunk könnyebb, ugyanis az új Ptk. egy helyre gyűjti azokat, amelyek a halott személy testére és emlékére vonatkoznak.*

*Dolgozatom két nagyobb részből áll, az elsőben a személyek születésük előtti jogairól írtam, itt nem tértem ki az élethez való jogra, mert akkor óhatatlanul felmerült volna az abortusz kérdése, és olyan etikai kérdésekről kellett volna értekezniük, amik már nem nevezhetők feltétlenül jogi kérdéseknek. Ebben a részben az méhmagzat örökösödési jogáról értekeztem, valamint a Ptk. 63. cikkelyéről, amelyben a magzat genetikai állományába történő beavatkozást klónozás tilalmával találkozunk.*

*A második részben pedig a Ptk. 78–81. cikkelyei jelentették a dolgozat alapját, valamint a szerzőséget szabályozó 1996/8-as törvény. Itt a következő kérdésekre tértem ki: a halottnak kijáró tisztelet, emlékének megsértés tilalma, akaratának tiszteletben tartása, szervátültetés, és végezetül a szellemi tulajdonnal járó nem vagyoni jogok.*

## A természetes személyek születésük előtti jogai

### A méhmagzat feltételes jogképessége

Az élő ember jogképessége általános, egyenlő és feltétlen. Ezzel szemben a méhmagzat jogképessége születéséig általános, egyenlő és feltételes. Feltételes, attól függően, hogy élve születik-e. Ez a feltételes jogképesség azt jelenti, hogy bizonyos körülmények között az ember néhány órai élete, vagy mindössze orvosilag megállapítható néhány perces élete is elégséges ahhoz, hogy jogalanyként, mint ember feltétlen jogképességgel rendelkezzen.<sup>1</sup>

A méhmagzat jogképességének a kérdése leginkább az öröklési képességgel kapcsolatban merül fel, a már megfogant, de még meg nem született személy ugyanis, adott esetben, örökössé válhat. A méhmagzat, méhmagzati állapotában feltételes jogképességgel rendelkezik, ami az öröklési jogi jogviszonyokban is függő jogi helyzetet eredményez. Az élve születés bekövetkeztével a megszületett embernek megfelelő pozícióba lép.<sup>2</sup>

Az új Polgárjogi Törvénykönyv (Ptk.) 36. cikkelye előírja azt, hogy a gyermek jogai a fogantatás pillanatától elismerést élveznek, ha élve születik. A 412. cikkelyben a Ptk. meghatározza a törvényes fogantatási időt. Ennek a rendelkezésnek a gyakorlati haszna a 957. cikkely első bekezdése rendelkezéseivel egyetemben domborodik ki. Ezen rendelkezés szerint, a személy akkor örökölhét, ha él az örökség megnyitásának a pillanatában. A jogképesség születéstől történő megszerzésének a szabályától eltérően, a magzat képes a fogantatás időpontjától jogokat szerezni. Ez a kivétel a római jogból ismert: *infans conceptus pro nati habetur quoties de commodis eius agitur*, azaz a megfogant gyermek megszületettnek tekintendő, minden olyan esetben, amikor ez az előnyét szolgálja.<sup>3</sup> A magzat ezen képességét a román, a magyar joggal egyetértésben a fogamzás pillanatától ismeri el, azzal a feltétellel, hogy a magzat élve szülessen. Eltérő ettől a francia jog, ahol az életképesség is szükséges. Ugyanezt követelik a német, svájci, olasz és spanyol jogrendszerek is.<sup>4</sup>

A Ptk. 412. cikkelye szerint a fogamzás ideje a születés előtti 300. és a 180. nap közé tehető. A 2. bekezdés értelmében a fogamzás ideje, tudományos bizonyítási eljárás során, ezen az intervallumon kívül is bizonyítható. Ezzel kapcsolatban egy érdekes probléma merül

---

<sup>1</sup> Kecskés László: *Polgári jog – A személyek joga*, Dialog Campus Kiadó, Budapest–Pécs, 2007. 31.

<sup>2</sup> Uo. 31.

<sup>3</sup> Vladimir Hanga, Ioan Trifa: *Manual de drept privat roman*, Editura Cordia Lex, Cluj-Napoca, 2009. 57–58.

<sup>4</sup> Ernest Lupan, Szilárd Sztranyiczki: *Persoanele în concepția Noului Cod civil*, Editura C. H. Beck, București, 2012. 31.

fel, ugyanis bizonyos szerzők azt állítják, hogy a 2. bekezdés arra a helyzetre vonatkozik, amikor a fogamzás laboratóriumban, testen kívül, mesterséges megtermékenyítés során történik és az embrió az anya testébe egy bizonyos idő után kerül beültetésre, például egy évre rá. A mesterséges megtermékenyítés során a fogamzás pontos időpontja ismert, a probléma, ami felmerül, ha egy így fogant gyermek, amely nem volt beültetve az anya testébe, hanem embrió formájában, laboratóriumban őrizték egy jövőbeli beültetésre, jogokat szerezhet. Carmen Tamara Ungureanu véleménye szerint, mivel a törvény nem tesz különbséget a két helyzet között, egyértelmű, hogy ez utóbbi helyzet is e törvénycikkely szabályozása alá kerül. Azt állítja, hogy ezáltal kényes helyzetek szülehetnek a joggyakorlatban. Például, egy gyermek, amely mesterséges megtermékenyítés útján fogant, örökösödési képességgel rendelkezhet az örökösödés megnyitásakor, de amelyik csak a hagyatéki eljárás megnyitása után öt évvel született, mivelhogy az embrió az anya testébe, a mesterséges fogamzástól számított négy év után kerül beültetésre.<sup>5</sup>

### **Az élethez való jog**

Az új Ptk. az 58. és 61. cikkelyekben írja elő az élethez való jog biztosítását. Az 58. cikkely a személyiség jogok köréhez sorolja az élethez, az egészséghez, a fizikai és pszichikai épséghez, méltósághoz, jó hírnévhez és a magánélethez való jogokat. A második bekezdésben pedig meghatározza, hogy ezen jogok nem képezhetik az átruházás tárgyát.<sup>6</sup>

A személyiség jogok vagy másként a személyhez kapcsolódó elsődleges jogok közvetlenül kapcsolódnak a természetes személyhez, elválaszthatatlanok attól. A dologi jogoktól eltérően, ezen jogokat nem emberi tettek által lehet megszerezni. Megszerzésük nem függ a személy cselekvőképességétől. Ebből az következik, hogy a személyiség jogok az ember egész életén keresztül kifejtik hatásukat.

A személyiség jogok következő vonásait emelhetjük még ki: törvényesség, általánosság, elidegeníthetetlenség és érinthetetlenség. Ezek mellett meg kell említenünk még az egyenlőség elvét is, ami alapja és egyben alapelve az egész jogrendszernek, és kíméletlenül érvényesül a polgári jogban, vagyis, hogy a személyek egyenlők a törvény előtt.<sup>7</sup>

---

<sup>5</sup> Carmen Tamara Ungureanu: *Drept Civil Partea Generală. Persoanele*, Hamangiu Kiadó, Bukarest, 2012. 65-66.

<sup>6</sup> Art. 58 N.C.C.: „(1) Orice persoană are dreptul la viață, la sănătate, la integritate fizică și psihică, la demnitate, la propria imagine, la respectarea vieții private, precum și alte asemenea drepturi recunoscute de lege. (2) Aceste drepturi nu sunt transmisibile.”

<sup>7</sup> Dr. Varga Attila: *Román polgári jog – Természetes személyek és jogi személyek*, Státus Kiadó, Csikszereda, 2008. 25.

Amit azt fentebb is említettük az 58. cikkelyben foglalt rendelkezéseket összefüggésben kell látunk a 61. cikkely rendelkezéseivel, ugyanis e két cikkely rendelkezései összetartoznak és közösen fejtik ki joghatásukat.

A 61. cikkely előírja, hogy a természetes személyek életét, egészségét, fizikai és pszichikai épségét minden személy esetében egyenlő módon a törvény biztosítja és védi, a második bekezdésben pedig, hogy a személy érdeke és jóléte elsőbbséget élvez a társadalom és a tudomány érdekével szemben.<sup>8</sup>

A cikkely első bekezdésének megfelelően, mely szerint ezen jogokat a törvény biztosítja és védi az emberi test sérthetatlenség elvéből vezeti le a törvényhozó a 64. cikkely rendelkezéseivel egyetemben mely szerint ezen jogok megsértése egy veszély a személy életére, egészségére és fizikai – pszichikai épségére nézve. Ezen rendelkezések alapját az Alkotmány 22. szakaszában is megtaláljuk, ahol ugyancsak hangsúlyozza a törvényhozó, hogy a törvény biztosítja az élethez és a fizikai – pszichikai épséghez való jogot.<sup>9</sup>

Az új Ptk. 61. cikkelye ugyanakkor a törvény előtti egyenlőségre is utal, amikor előírja, hogy ezen jogokat a törvény biztosítja és védi, ugyanis ez minden személy esetében egyenlőképpen kell megvalósuljon. A második bekezdésben pedig, amikor előírja, hogy a személy érdeke és jóléte elsőbbséget élvez a társadalom és a tudomány érdekével szemben, akkor egy meglehetősen nehéz egyensúly felállítására törekszik, ugyanis egyrészt esélyt kíván adni azoknak, akik egy szervátültetésre várnak, anélkül, hogy a személyek szolidaritását, vagy a tudományos kutatás fejlődését megsértse, más részről pedig védeni próbálja a személyt attól, hogy épségében vagy méltóságában sérülne. Amikor előírja, hogy a személy érdeke és jóléte elsőbbséget élvez a társadalom és a tudomány érdekével szemben, akkor valójában megszabja azt a láthatatlan határvonalat, amit figyelem előtt kell tartani azokban az esetekben, amikor a törvény megengedi az eltérést a test sérthetatlenségének elvétől.<sup>10</sup>

A dolgozat ezen részénél nem hagyhatunk figyelmen kívül egy másik kérdést sem amely szervesen ide kapcsolódik, s ez nem más mint az emberi méltóság kérdése.

Az emberi méltósághoz való jog Kecskés László véleménye szerint, nem más, mint az, hogy van az egyén autonómiájának, önrendelkezésének egy olyan, mindenki más rendelkezése alól kivont része, amelynél fogva az ember alany marad, és nem válhat eszközzé

---

<sup>8</sup> Art. 61 N. C. C.: „(1) Viața, sănătatea și integritatea fizică și psihică a oricărei persoane sunt garantate și ocrotite în mod egal de lege. (2) Interesul și binele ființei umane trebuie să primeze asupra interesului unic al societății sau al științei.”

<sup>9</sup> Fl. Baiaș, E. Chelaru, R. Constantinovici, I. Macovei: *Noul Cod Civil – comentariu pe articole, art. 1–2664*, Editura C. H. Beck, București, 2012. 66.

<sup>10</sup> Uo. 66.

vagy tárgyá. A méltósághoz való jognak ez a felfogása különbözteti meg az embert a jogi személytől, amely teljesen szabályozás alá vonható, nincs „érinthetetlen” lényege.<sup>11</sup>

Az emberi méltóság legnyilvánvalóbban az élethez való alapjoghoz kapcsolódik, mintegy oszthatatlan egységet alkot vele. Ugyanakkor az emberi méltóság szorosan összefügg az emberi személyiséggel, ennek jogi védelmével, a személyiség szabad fejlődését biztosító személyiségi jogok egész sorával. Ezekkel kapcsolatosan azt lehet mondani, hogy a méltóság valamilyen morálisan releváns tulajdonságánál fogva illeti meg az embert. A méltóság azonban nem azonos ezzel a tulajdonsággal, amelyből az embernek meghatározott érdekei származnak.<sup>12</sup> „A jognak tehát nem elég a méltóság alapjául szolgáló tulajdonságokat védnie, hanem védnie kell az e tulajdonságokból fakadó érdekeket is.”<sup>13</sup> Mindez magyarázza, miért van az, hogy a jog nem vagy csak nehezen tudja az emberi méltóságot koherens és jogilag releváns módon meghatározni, vagy önálló normatív tartalmú alapjogként megjeleníteni. Az alkotmányos szövegekben leginkább, mint egy alapértékre való hivatkozásként jelenik meg, az alkotmánybíróságok jogértelmezésére vár a feladat, hogy az emberi méltóság jogi tartalmát normakontroll során, konkrét jogesetek, jogviták megoldása alkalmával kibontsa, meghatározza.<sup>14</sup>

Az Alkotmány első szakasza harmadik bekezdésében szól az emberi méltóságról,<sup>15</sup> ahol alapértékként, hivatkozási alapként jelenik meg, és az alkotmányozó olyan evidenciaként kezeli, amiről nem kell részletesebben szólni. Ez bizonyos mértékben érthető is, hiszen az alapvető nemzetközi emberjogi dokumentumok is meglehetősen szűkszavúak e vonatkozásban, ennek ellenére az alkotmánybíróság hallgatása vagy éppen közömbössége e kérdések értelmezése, tisztázása irányában már nehezebben fogadható el.<sup>16</sup>

Ha megfigyeljük az emberi méltóság fogalmát a nemzetközi jogban, pontosabban a nemzetközi jogi dokumentumokban, észrevehetjük, hogy többnyire indoklásként, hivatkozási alapként jelenik meg, olyan normatív szövegösszefüggésben, amely a tartalmát kevésbé vagy nem is határozza meg, konkrét jogosítványt vagy kötelezettséget nem hordoz, nem jelöl

---

<sup>11</sup> Kecskés László: *Polgári jog – A személyek joga*, i. m. 24.

<sup>12</sup> Varga Attila: *Az emberi méltóság jogi értelmezésének kérdései*, in. *Korunk* 2011/7. 99.

<sup>13</sup> Györfi Tamás: *A tulajdonságok nélküli ember elmélete. Az Alkotmánybíróság oszthatatlansági doktrínája és ami abból (nem) következik*, in. *Fundamentum* 1998/3. 24.

<sup>14</sup> Varga Attila: *Az emberi méltóság jogi értelmezésének kérdései*, i. m. 99.

<sup>15</sup> Alkotmány I. szakasz, 3. bekezdés: „Románia demokratikus és szociális jogállam, amelyben a román nép demokratikus hagyományainak és az 1989. decemberi Forradalom eszményeinek szellemében az emberi méltóság, az állampolgárok jogai és szabadságai, az emberi személyiség szabad fejlődése, az igazságosság és a politikai pluralizmus a legfőbb értékeket képviselik és garantálják.”

<sup>16</sup> Varga Attila: *Az emberi méltóság jogi értelmezésének kérdései*, i. m. 102.

meg.<sup>17</sup> Példaképpen megemlíthetünk pár nemzetközi jogi dokumentumot, ilyenek: az ENSZ Alapokmányának a bevezetője, az Emberi Jogok Egyetemes Nyilatkozatának bevezetője, a Polgári és Politikai Jogok Nemzetközi Egységokmányának preambuluma, az Emberi Jogok Európai Egyezményének bevezetője végül pedig az Európai Unió Alapvető Jogok Chartájának bevezetője, amelyekben a nemzetközi jogi megfogalmazások inkább deklaratív jellegűek, ami értéküket és jelentőségüket természetesen nem csökkenti, de ekként nincs közvetlen, erős normatív konzisztenciájuk.<sup>18</sup> A következőket olvashatjuk ki belőlük: az emberi jogok forrása az emberi méltóság; az emberi méltóság az ember veleszületett sajátja; hasonlóan fontos az emberi méltóság egyenlőségének elve; a méltóság olyan érték, melyet biztosítani, védeni kell, és amelyre további jogok alapozhatóak; kötődik a személyiséghez és a szabadsághoz.

A fentebb leírtakkal kapcsolatban felvetődik az a kérdés, hogy mikor kezdődik az emberi élet és az emberi méltóság? Anélkül, hogy mélyen a részletekbe bocsátkoznánk, fontos megnézni, hogy milyen nézetcsoporthoz találhatók ebben a kérdésben, a szakirodalomban. Itt azonban fontos megjegyezni, hogy a kérdés jogi oldalán túl az etikai, vallásfilozófiai oldalt is figyelembe kell venni.

A szakirodalom e kérdésben három nagyobb nézetcsoporthoz sorol fel. Az első az úgynevezett „konzervatív” álláspont, mely szerint a fogantatás pillanatában kezdődik az emberi élet, ekkortól beszélhetünk emberi méltóságról, tehát a méhmagzat embernek minősül. Ezt a nézetet vallja magának a keresztyén megközelítés ma, annak ellenére, hogy a XVIII. századig nem ezen az állásponton volt, hanem a késleltetett átlelkesülés tanát vallotta.<sup>19</sup>

A második álláspont a „liberális”, mely szerint az emberi élet és az emberi méltóság a születéssel kezdődik, a méhmagzat nem tekinthető emberi lénynek. Az elméletek megfogalmazói utalnak arra, hogy a legjelentősebb emberi jogi egyezmények veleszületett jogokról beszélnek, ilyenek az Ember és Polgár Jogainak Deklarációja, az Emberi Jogok Egyetemes Nyilatkozata és az Európai Unió Alapvető Emberi Jogok Chartája.<sup>20</sup>

A harmadik álláspont a „közvetítő”, mely elméletek alapján van egy fejlődési szakasz a méhmagzat életében, amelynek elérése után emberről beszélhetünk, így a meghatározott szakasz elérése után kezdődik az emberi élet és a méltóság.<sup>21</sup>

---

<sup>17</sup> Uo. 100.

<sup>18</sup> Uo. 100.

<sup>19</sup> Barcsi Tamás: *Az ember méltósága*, Attraktor Kiadó, Máriabesenyő – Gödöllő, 2005. 206.

<sup>20</sup> Uo. 206-208.

<sup>21</sup> Uo. 206-207.

Jogilag a legtöbb államban a „liberálisnak” nevezett nézet az elfogadott, az emberi élet és a méltóság állami védelme az egyén születésétől veszi kezdetét.<sup>22</sup> Ez a jogi helyzet ma Romániába és Magyarországon is, a méhmagzat nem tekinthető embernek, jogképessége feltételes. A Ptk. szerint a jogképesség az embert, ha élve születik, fogamzásának időpontjától kezdve illeti meg, a fogamzás időpontjának a születéstől visszafelé számított 300. napot kell tekinteni. Ennek alapján a jogképesség az olyan jogok vonatkozásában is az embert és nem a méhmagzatot illetik meg, amelyek még születése előtt keletkeztek. Ilyen esetben függő jogi helyzet áll elő, amely véglegessé az által válik, hogy létrejön a jogalany, vagy létrejötté megíúsul: ha létrejött, a jogok keletkezésük időpontjában illetik meg őt.<sup>23</sup>

Noha a „liberális” álláspont nem ismeri el a méhmagzatot emberi lénynek és meglátása szerint az emberi méltóság a születéssel kezdődik, mégis ma magzati élet védelemben részesül, ezért korlátozó tényezők megállapításával teszi lehetővé a művi terhesség-megszakítást. Romániában, a jelenlegi szabályozás megengedi a terhesség megszakítását az anya beleegyezésével, ha a terhesség nem haladta meg a tizennegyedik hetet, ha ezt szakképzett orvos, orvosi intézményben végzi. A terhesség-megszakítás megengedett a huszonnegyedik hétig is, abban az esetben, ha ezt az anya vagy magzat egészségi állapot megkívánja. Ellenkező esetben a Btk. 201. cikkelyének rendelkezései lépnek érvénybe.

### **A genetikai beavatkozás tilalma**

Az új Ptk. 63. cikkelyének szabályozása szerint tilos minden olyan orvosi beavatkozás a személy genetikai állományába, amelynek célja a leszármazás megváltoztatása, kivételt képeznek azok a beavatkozások, amelyek célja a genetikai betegségek megelőzése és kezelése. A cikkely 2. bekezdése szerint tilos minden olyan célzatú beavatkozás, amelynek célja egy olyan emberi lény létrehozása, amely genetikailag azonos egy másik, élő vagy halott emberi lényel, valamint tilos az emberi embriók létrehozása, tudományos kutatás céljából. A 3. bekezdés szerint a mesterséges megtermékenyítési technikák használata során nem megengedett a gyermek nemének a megválasztása, csak abban az esetben, ha ezáltal elkerülhető egy olyan súlyos öröklődő betegség, amely neméhez kapcsolódik.<sup>24</sup>

---

<sup>22</sup> Uo. 211.

<sup>23</sup> Uo. 211.

<sup>24</sup> Art. 63 N.C.C.: „(1) Sunt interzise orice intervenții medicale asupra caracterelor genetice având drept scop modificarea descendenței persoanei, cu excepția celor care privesc prevenirea și tratamentul maladiilor genetice. (2) Este interzisă orice intervenție având drept scop crearea unei ființe umane genetic identice unei alte ființe umane vii sau moarte, precum și crearea de embrioni umani în scopuri de cercetare. (3) Utilizarea tehnicilor de

E cikkely értelmében a törvényszöveg három vetületre kell részletesebben kitérnünk, amikor értelmezzük: az orvosi beavatkozások tilalma, melyek, a személy genetikai állományában azzal a céllal történnek, hogy a leszármazást megváltoztassák, az emberi lények klónozása és az emberi embriók létrehozásának tilalma, valamint bizonyos mesterséges megtermékenyítési technikák tilalma.

A személyek genetikai állományába történő beavatkozásoknál a törvényhozó abból a hipotézisből indul ki, hogy ezek törvényesek, de törvényességüket az eredmények alapján kell megítélni.<sup>25</sup> Azon beavatkozások, melyeknek célja a genetikai állomány megváltoztatása, hogy így a leszármazást megváltoztassák törvénytelenek. *Per a contrario* minden olyan beavatkozás, amely nem ezzel a szándékkal történik a törvényhozó szemében legális és megengedett, a fentebb említett cikkely 1. bekezdése alapján. Törvényesek tehát azok a beavatkozások, amelyek terápiás céllal vagy akár tudományos célból történnek, de ezekben mindenekelőtt a személy jólétét kell figyelembe tartani. Mind kivételt a törvény megengedi a genetikai állomány megváltoztatását, még akkor is, ha így az illető személyisége meg is változna, ha ezáltal megelőzhetővé vagy kezelhetővé válna genetikai betegség.<sup>26</sup>

Minden olyan esetben, amikor a törvény megengedi a beavatkozást, az csak a páciens előzetes tájékoztatása és beleegyezése után hajtható végre.<sup>27</sup> Az ilyen jellegű beavatkozások törvényessége a páciens beleegyezésének a betartásától függ.

Egy másik vetülete a Ptk. 63 cikkelyének: az emberi lények klónozása és az embriók létrehozásának tilalma. Ha a 63. cikkely 2. bekezdése két tézist állít fel: az első tézis értelmében tilos minden olyan beavatkozás, amelynek eredménye a személy klónozása lenne. Ez a tézis nem más, mint az Európa Tanácsnak az emberi lény emberi jogainak és méltóságának a biológiai és az orvostudomány alkalmazására vonatkozó védelméről szóló, Ovedióban, 1997. április 4-én kelt Egyezménye.<sup>28</sup> A tiltás elő írja mind az élő, mind az elhunyt emberi lények klónozásának tilalmát.<sup>29</sup>

A második tézis tiltja az emberi embriók létrehozását kutatás céljából. Az embrió egy létrejövőben lévő test, s az új Ptk. értelmezői szerint polgári jogi értelemben személyként csak a születése után tekinthető. Ameddig a terhesség ideje tart, addig ő egy másik testnek a része,

---

reproducere umană asistată medical nu este admisă pentru alegerea sexului viitorului copil decât în scopul evitării unei boli ereditare grave legate de sexul acestuia.”

<sup>25</sup> Fl. Baiaș, E. Chelaru, R. Constantinovici, I. Macovei: i. m. 67.

<sup>26</sup> Uo. 67.

<sup>27</sup> Úgy amint azt a 2006/95-ös Törvény 649–650 cikkelyei meghatározzák.

<sup>28</sup> Ezt az Egyezményt Románia a 2001/17-es törvényben ratifikálta, amely megjelent a Hivatalos Közlöny 2001/103-as számában.

<sup>29</sup> Fl. Baiaș, E. Chelaru, R. Constantinovici, I. Macovei: i. m. 68.

ezért nem rendelkezik más személyiséggel, mint az anya, annak ellenére, hogy a törvény bizonyos jogait elismeri. A meg nem született gyermek, annak ellenére, hogy nem rendelkezik jogalanyiséggel, bizonyos minimális jogi védelemben részesül, mint születendő emberi lény, így joga van a testi épséghez.<sup>30</sup>

Az emberi testen kívüli embriók létrehozása, voltaképpen a tudományos kutatás célját képezi, tehát el kell fogadni azt a gondolatot, hogy az ilyen jellegű eljárások megengedettek, abban az esetben, ha a mesterséges megtermékenyítési módszerek tökéletesítésével járnak.<sup>31</sup>

A harmadik vetülete ennek a cikkelynek, a bizonyos mesterséges megtermékenyítési technikák tilalma. Az a tény, hogy a tudomány az embrió jogi státusáról szóló vitákba eljutott arra a szintre, hogy létrehozhat emberi embriókat *in vitro* megtermékenyítéssel, egy újabb dimenziót nyitott meg. A román törvényhozó azon megoldás mellett döntött, hogy az emberi lény tiszteletben tartását, már a fogamzás pillanatától biztosítja, ezáltal megtiltva az emberi embriók felhasználását tudományos célból.

A 63. cikkely 2. bekezdése és a 3. bekezdés tartalmával összefüggésben kell látnunk, ezek szerint, bizonyos feltételek között, megengedett az embriók létrehozása, de csak a mesterséges megtermékenyítés céljából. Ezt megengedi a 2006/95-ös törvény 142. cikkelyének az e) pontja is, amely az *in vitro* megtermékenyítésre vonatkozik.

---

<sup>30</sup> Fl. Baiaș, E. Chelaru, R. Constantinovici, I. Macovei: i. m. 68.

<sup>31</sup> Uo. 68.

## A természetes személyek haláluk utáni jogai

### A természetes személyek jogképessége

A jogképesség a természetes személynek azon képessége, hogy polgári jogviszony alanya lehet, tehát polgári jogi jogokat szerezhet és kötelezettségeket vállalhat. A jogalanyiság a személynek absztrakt elismerése, a jogképesség az adott jogalany – tehát személy – absztrakt képessége, meghatározott jogviszonyok alanyaként való elismerése.<sup>32</sup> Az, hogy valaki jogalany lehet, azt az elvi és az általános szintjén kifejezett vonását tünteti fel, hogy az adott társadalom adott szakaszában, adott körülmények között polgári jogi jogviszony alanya lehet, tehát személynek minősül. A személy jogalanyisága az adott polgári jogviszonyban, mint jogképesség jelentkezik. A jogképesség lehetőség arra, hogy polgári jogi jogviszony alanya legyen a személy. Ugyanakkor ez nem jelenti azt is, hogy valóban polgári jogi jogviszony alanya, illetve, hogy mindenféle, bármiféle jogviszony alanya is lesz az illető személy.<sup>33</sup> Az ember, élete során, miközben rendelkezik polgári jogképességgel, vagyis a gyakorolható jogok és kötelezettségek teljességével, a mindennapi életben ezeknek csupán egy részével él, illetve egy részét vállalja. Ennek oka végtelen a társadalmi helyzettől a körülményekig, a személyes adottságoktól az elvi meggyőződésekig. Például lehetséges az, hogy valaki egész élete során, anyagi helyzete miatt, nem vásárol házat, vagy nem köt életbiztosítást, pedig jogképessége alapján ezt megtehetné. Tényként megállapíthatjuk, hogy a személyek mindegyike jogképes, ez pedig mind absztrakt képesség, elvi lehetőségét jelenti a polgári jogviszonyok jogalanykénti fellépésére.<sup>34</sup>

A jogképesség kezdetének időpontját a Polgári Törvénykönyv határozza meg. Az élve született, akármilyen rövid ideig él is, jogképes, és megszerzi azokat a jogokat, illetőleg rá szállnak azok a kötelezettségek, amelyek az élve születéstől függenek.

A jogképesség végigkíséri az ember életét születésétől (bizonyos esetekben a születést megelőzően is) egészen haláláig, ugyanis a Ptk. az ember jogképességének a megszűnését a halál beálltához kapcsolja. Ez az általános szabály, de mint kivételt megtaláljuk a holtnak nyilvánítást, ami a polgári jogi viszonyokban a halállal egyező jogi hatásokra vezet, noha nem minden esetben végleges.<sup>35</sup>

---

<sup>32</sup> Kecskés László: *Polgári jog – A személyek joga* i.m. 22.

<sup>33</sup> Dr. Varga Attila: *Román polgári jog* i.m. 19.

<sup>34</sup> Uo. 20.

<sup>35</sup> Kecskés László: *A jogképesség*, in. Polgári Törvénykönyv Magyarázata I. köt, Szerkesztette: Gellért György. Második rész, I. cím, I. fejezet, KJK–KERSZÖV, VI. átdolgozott kiadás, Budapest, 2004. 79.

Noha a természetes személy halálával elveszíti jogképességét, mégis bizonyos jogok megilletik, s életében tett rendelkezései halála után is tovább élnek.

Az új Ptk. rendelkezései alapján a természetes személyt halála után is tisztelet illeti meg. A 78–81. cikkelyekben megtalálható a halott személynek kijáró tisztelet, emlékének megsértési tilalma, végakarátának tiszteletben tartása, a szervdonorságról való rendelkezés. Ide tartoznak a szellemi tulajdonnal járó nem vagyoni jogok is, amelyekről az 1996/18-as törvény rendelkezik.

Dolgozatom további részében ezeket fogom részletesen kifejteni, a vagyoni jogokra nem fogok kitérni.

### **A halott személynek kijáró tisztelet**

Az új Ptk. 78. cikkelye értelmében a halott személynek kijár a tisztelet mind az emlékére, mind a testére való tekintettel.<sup>36</sup>

A természetes személy halálával egy időben jogalanyiséga és személyi jogai is megszűnnek, mivelhogy *intuitu personae* jogokról van szó, ezek öröklés tárgyát nem képezhetik.<sup>37</sup>

A halott személy tisztelete elsősorban emberség és hagyomány kérdése, törvénybe foglalása az új Ptk. 78–81. cikkelyeiben, valamint a 2003/104-es törvény és a 2006/95-ös törvény VI. fejezetében található. A törvényes rendelkezések két területet érintenek: a halott személy testét és emlékét. Emlékének a tiszteletben tartását a Ptk. 79. cikkelye írja elő: *Az elhunyt személy emlékének a tisztelete ugyanolyan védelemben részesül, mint az élő személy jó hírneve.*<sup>38</sup> Testének a tiszteletben tartását, annak ellenére, hogy már nem él, átítatja volt személyisége, ezért illeti meg a tisztelet. Testének tiszteletben tartása többféleképpen kell megmutatkozzon: tisztességes viselkedés iránta és temetése iránt, temetési szertartásban való részesítés, szerv-, szövet-, sejtdonorság orvosi vagy tudományos célzattal történő felhasználása, csak a törvény által előírt feltételek mellett hajtható végre.<sup>39</sup>

A Büntetőjogi Törvénykönyv az elhunyt személy testének kijáró tisztelet súlyos megsértését bünteti. A sírhely, síremlék, halotti urna vagy holttest megszenstelenítése

---

<sup>36</sup> Art. 78 N. C. C.: „Persoanei decedate i-se datoreaza respect cu privire la memoria sa, precum și cu privire la corpul său.”

<sup>37</sup> Fl. Baiaș, E. Chelaru, R. Constantinovici, I. Macovei: i.m. 89.

<sup>38</sup> Art. 79 N. C. C.: „Memoria persoanei decedate este protejată în aceleași condiții, ca și imaginea și reputația persoanei aflate în viață.”

<sup>39</sup> Fl. Baiaș, E. Chelaru, R. Constantinovici, I. Macovei: i. m. 89.

sírgyalázásnak minősül, amely felől a 383. cikkely rendelkezik és bünteti azt.<sup>40</sup> Ugyanígy a szövet-, szerv-, sejtadonorság nem a törvényes rendelkezések értelmében történő végrehajtása a Btk. 384. cikkelye értelmében bűncselekménynek minősül.<sup>41</sup>

### **A halott személy emléke megsértésének tilalma**

Az új Ptk. rendelkezéseinek megfelelően, a halott személy emléke védelemben részesül, méghozzá ugyanolyan védelemben, mint az élő személy maga és jó hírneve. Az elhunyt személy emléke nem más, mint az az emlékkép, amelyet az életben maradtak őriznek róla. Emlékének védelme a 72–73. cikkelyek rendelkezéseinek értelmében történik, amelyek az élő személy törvénybe foglalt méltóságához és jó hírnevéhez való jogát, illetve a képmásához és hangfelvételéhez való jogát szabályozzák.

Az Emberi Jogok Európai Egyezmények 8. cikkelyének 1. bekezdése kimondja, hogy mindenkinek joga van arra, hogy magán és családi életét tiszteletben tartsák, ugyanakkor a 10. cikkely 2. bekezdése emellé sorolja a jó hírnévhez való jogot is.

A tisztesség és a jó hírnév közötti határ nagyon szűk, s úgy kell tekintenünk ezekre, mint a méltóság két különböző árnyoldalára, s nem, mint két különálló alkotó-elemre.<sup>42</sup> A tisztesség egy összetett érzés, amelyet a személy saját énképe, és az a mód határoz meg, ahogy mások látják az illető személyt. A tisztesség „érzésének” tehát nemcsak individuális oldala van, ahonnan a szoros kapcsolat is a tisztesség és a jó hírnév között.<sup>43</sup> A tisztesség megsértése a jó hírnév megsértése is egyben. Más oldalról vizsgálva pedig, ha a tisztesség született, akkor a jó hírnév szerzett tulajdonság, amelyet az egyén példaértékű magaviselete von maga után.

A tisztesség és jó hírnév megsértése több formát ölthet magára, amelyek akár sértések formájában is jelentkezhetnek, annak ellenére, hogy a Büntetőjog nem bünteti, arra irányulnak, hogy a személyről kialakított társadalmi képet lerombolják. Fontos megjegyeznünk, hogy itt szándékos tettekről beszélünk, melyek a személy ellen irányulnak. Az új Ptk. a 72. cikkely 2. bekezdésében<sup>44</sup> meghatározza, hogy melyek azok a tettek, amelyek

---

<sup>40</sup> Art. 383 N. C. P.: „(1) Sustragerea, distrugerea sau profanarea unui cadavru ori a cenușii rezultate din incinerarea acestuia se pedepsește cu închisoarea de la 6 luni la 3 ani. (2) Profanarea prin orice mijloace a unui mormânt, a unei urne funerare sau a unui monument funerar se pedepsește cu închisoare de la 3 luni la 2 ani sau cu amendă.”

<sup>41</sup> Art. 384 N. C. P.: „Prelevarea de țesuturi sau organe de la un cadavru, fără drept, se pedepsește cu închisoare de la 6 luni la 3 ani sau cu amendă.”

<sup>42</sup> Fl. Baiaș, E. Chelaru, R. Constantinovici, I. Macovei: i. m. 79.

<sup>43</sup> Uo. 79.

<sup>44</sup> Art. 72, alin. (1) N. C. C.: “Este interzisă orice atingere adusa onoarei și reputației unei persoane, fără consimțământul acesteia ori fără respectarea limitelor la art. 75.”

nem minősülnek sértésnek, illetve a 75. cikkelyben megszabja a határokat is. Ezek pontos körülírására most nem térünk ki.

Az új Ptk. a halott személy megsértésének tilalmát nemcsak a méltóság és jó hírnév szabályozásához köti, hanem a személy képmásának és hangfelvételének a szabályozásához is.

Az Európai Bíróság joggyakorlatában a képmáshoz és a hangfelvételhez való jog szerves alkotórésze a személy magánéletéhez való jogához, amelyet az Emberi Jogok Európai Egyezményének 8. cikkelye szabályoz, s amelynek célja a magán és családi életének, lakásának és levelezésének a védelme.

A képmáshoz és hangfelvételhez való jog alapján az élő személy ellenállhat annak, hogy a róla felvételt készítsenek vagy hogy ezt a felvételt felhasználják, sokszorosítsák. Ugyanakkor a képmáshoz és hangfelvételhez való jog megsértését jelenti az is, ha ez a felvétel a személy halála után kerül felhasználásra.

Egy személy földi maradványairól készült kép közzététele egy folyóiratban, anélkül, hogy az elhunyt még életében beleegyezett volna, vagy a családja engedélyt adott volna erre, az elhunyt személy emlékének a megsértését jelenti.<sup>45</sup>

Bizonyos tettek, amelyek áthágják az emberi test tiszteletének a kötelezettségét, ha a személy halála után történnek is, a személy emlékének a megsértését jelentik (pl. síremlék meggyalázása).

A 79. cikkelyben foglalt rendelkezéseket akkor is tiszteletben kell tartani, ha a haláleset az új Ptk. hatályba lépése előtt történt.

### **A halott személy akaratának a tiszteletben tartása**

A halott személy akaratának a tiszteletben tartását az új Ptk. 80. cikkelye a következőképpen határozza meg: „(1) Bármely személy meghatározhatja saját temetésének a módját, valamint rendelkezhet arról, hogy halála után mi történjen a testével. Azon személyek esetében, akik nem rendelkeznek cselekvőképességgel, vagy csak korlátozott cselekvőképességük van, szükséges a szülők vagy a gyám írásos beleegyezése is. (2) Ha a személy nem rendelkezett erre nézve, akkor a következő sorrendben, a házastárs, a szülők, a leszármazottak, az oldalági rokonok (a negyedik fokig terjedően), az egyetemes vagy az egyetemes jogcímű hagyományos, vagy a község/város/municípium, vagy Bukarest

---

<sup>45</sup> Fl. Baiaş, E. Chelaru, R. Constantinovici, I. Macovei: i. m. 90.

municípium körzeti polgármesterének az akaratát kell tiszteletben tartani, ahol a haláleset bekövetkezett. A halott felekezeti hovatartozását minden esetben figyelembe kell venni.”<sup>46</sup>

A törvényes rendelkezések értelmében a személy meghatározhatja saját temetésének a módját, valamint halála után testéről rendelkezhet.<sup>47</sup> Az elhunyt akaratát akkor is tiszteletben kell tartani, ha a haláleset az új Ptk. hatálybalépése előtt történt.<sup>48</sup>

Saját temetési módjának a meghatározása az önrendelkezési jognak egyik gyakorlási módja. Az önrendelkezési jog esetében létezik egy olyan kitétel, amely azon körülményekre vonatkozik, amelyek a személy halála után fognak történni. Az új Ptk. 60. cikkelye értelmében a személynek jogában áll rendelkezni önmagáról, ha ezáltal nem sérti mások jogait és szabadságát, valamint a közrendet és a közérkölcst.<sup>49</sup>

Noha a 80. cikkely arról külön nem rendelkezik, mégis egy rendkívüli (speciális) törvény beiktatása folytán szükséges különbséget tenni a saját testről való önrendelkezés és a temetés módja meghatározásának a jogállása között.<sup>50</sup>

A temetésre való tekintettel, a személy rendelkezhet végrendelet útján arról, hogy hol szeretné, hogy a temetés vagy a hamvasztás történjen; mi legyen a hamvasztásból származó hamvak sorsa; rendelkezhet a temetési szertartás részleteiről. A Ptk. 1035. cikkelye értelmében nem kötelező, hogy a végrendelet olyan rendelkezéseket tartalmazzon, amelyek a halott javaira vonatkoznak, végrendeletben rendelkezhet akár csupán temetéséről is. A személy választása a temetését illetően, bármilyen más nyilvánvaló módon is kifejezhető. Ez az aspektus onnan ered, hogy a 80. cikkely második bekezdésének megfogalmazásában a törvényhozó, kerülve az „akarat” kifejezés használatát, a végrendelező nyilvánvaló kívánságára utal.<sup>51</sup>

A temetés módjának a meghatározása a cselekvőképesség nélküli vagy csak részleges cselekvőképességgel rendelkező személy által is elvégezhető, viszont ebben az esetben szükséges a szülők vagy adott esetben a gyám írásos beleegyezése. A cselekvőképességgel

---

<sup>46</sup> Art. 80 N. C. C.: „(1) Orice persoană poate determina felul propriilor funeralii și poate dispune cu privire la corpul său după moarte. În cazul celor lipsiți de capacitate de exercițiu sau al celor cu capacitate de exercițiu restrânsă este necesar și consimțământul scris al părinților sau, după caz, al tutorelui. (2) În lipsa unei opțiuni exprese a persoanei decedate, va fi respectată, în ordine, voința soțului, părinților, descendenților, rudelor în linie colaterală până la al patrulea grad inclusiv, legatarilor universali sau cu titlu universal ori dispoziția primarului comunei, orașului, municipiului sau al sectorului municipiului București în a cărui rază teritorială a avut loc decesul. În toate cazurile se va ține seama de apartenența confesională a persoanei decedate.”

<sup>47</sup> Fl. Baiaș, E. Chelaru, R. Constantinovici, I. Macovei: i. m. 90.

<sup>48</sup> 2011/71-es törvény 15. cikkelye értelmében.

<sup>49</sup> Art. 60 N.C.C.: „*Persoana fizică are dreptul să dispună de sine însăși, dacă nu încalcă drepturile și libertățile altora, ordinea publică sau bunele moravuri.*”

<sup>50</sup> Fl. Baiaș, E. Chelaru, R. Constantinovici, I. Macovei: i. m. 90.

<sup>51</sup> Uo. 90.

nem rendelkező személy nem fejezheti ki akaratát végrendelet által, mivel a Ptk. 1038. cikkelyének megfelelően csak az ítélőképességgel rendelkező személyek végrendelkezhetnek.<sup>52</sup>

A személy nemcsak temetéséről rendelkezhet, mint ahogy már fentebb is említettük, hanem rendelkezhet arról, hogy halála után saját testével mi történjen. Ezen jog gyakorlásában a személy felajánlhatja testét valamely orvosi felsőoktatási intézménynek, tudományos kutatási célra, vagy egy kórház számára, sejtek, szövetek vagy szervek átültetésére.

A 2006/95-ös törvény 147. cikkelye 1. bekezdésének 5. pontja értelmében a természetes személy beleegyezhet a halála utána történő szervdonorságba, de ehhez szükséges a hiteles okirati forma, vagy a *Szerv-, Szövet- és Sejtdonorok Országos Jegyzékébe* való feliratkozás. Számos szerző véleménye szerint az idézett jogi rendelkezés a 104/2003-as törvény 19. cikkelyének a) és b) pontját is módosította, amelyek értelmében az anatómiai és kórbonctani tanszékek, valamint a bonckamrai és kórbonctani szolgáltatók átvehetnek holttesteket oktatási és tudományos célokra, abban az esetben, ha létezik egy előzetes, kifejezett és írásos megegyezés a pácienssel, és ha az élő személy testét halála után az orvosi felsőoktatási intézmény rendelkezésére bocsátotta. Következésképpen, ezen esetekben a személy beleegyezése hiteles formát kell öltönn.<sup>53</sup>

A cselekvőképességgel nem rendelkezők vagy korlátozott cselekvőképességű személyek esetében a saját, hiteles formában kifejezett akaratuk mellett szükséges a szülők, vagy adott esetben a gyám írásos beleegyezése is.

A törvényi rendelkezések lehetővé teszik azt is, hogy a temetés módját a házastárs vagy más személyek, azaz szülők, leszármazottak, rokonok, örökösök vagy akár a közigazgatási intézmények polgármesterei határozzák meg, amelyek közigazgatási egységében történik a haláleset. A 80. cikkely 2. bekezdése csak azon személyek esetében alkalmazandó, akik nem rendelkeztek saját temetésükkel kapcsolatban. Ebben az esetben a temetés a következő személyek akaratára szerint fog végbemenni, ebben a sorrendben: a túlélő házastárs, szülők, leszármazottak, oldalági rokonok (a negyedik fokig terjedően), az egyetemes vagy az egyetemes jogcímű hagyományos, a község/város/municípium vagy Bukarest municípium körzeti polgármestere. A túlélő házastárs akaratának kifejezése kizárja a szülők akaratának az érvényesülését, és így tovább.

---

<sup>52</sup> Art. 1038, alin. 1 N. C. C.: „Testamentul este valabil numai dacă testatorul a avut discernământ și consimțământul său nu a fost viciat.”

<sup>53</sup> Fl. Baiaș, E. Chelaru, R. Constantinovici, I. Macovei: i. m. 91.

Abban az esetben, ha az elhunyt személy nem élt azzal a joggal, hogy saját testéről halála után rendelkezzen, akkor a Ptk. 81. cikkelyének a rendelkezései a követendők.

### **Az elhunyt személyek szerveinek átültetése (szervdonorság)**

Az új Ptk. szerint az elhunyt személyek sejtjeinek, szöveteinek vagy szerveinek átültetése gyógyászati vagy tudományos célokból, csak a törvény által megszabott feltételek mellett hajtható végre, az elhunyt személy, még életében kifejezett, írásos beleegyezésével, ennek hiányában a túlélő házastárs, szülők, leszármazottak, oldalági rokonok (a negyedik fokig terjedően) írásban adott, szabad, előzetes és nyilvánvaló beleegyezésével.

Noha a Ptk. 81. cikkelyének rendelkezései kifejezetten csak tudományos vagy gyógyászati célból történő sejt, szövet vagy szerv átültetésére utalnak, bárminemű olyan tudományos kutatásra is alkalmazhatóak, amelyek tárgya emberi holtest.<sup>54</sup> Más törvényhozásoktól eltérően, amelyek megengedik a szerveltávolítást halott személyektől, egy feltételezett beleegyezés alapján, ha nincs egy halál előtti kifejezett elutasítás ezen a téren, az új Ptk. a kifejezett beleegyezés szabályát vezette be. Erre példa a francia egészségügyi rendszer.

Az elemzett cikkely szövege két esetet különböztet meg: az egyik az, amelyikben a személy élete során beleegyezését adta, a másik pedig az, amikor ez a beleegyezés hiányzik. Ugyanakkor az új Ptk. rendelkezéseit össze kell vetni azon törvények rendelkezéseivel, amelyekre az elemzett szöveg utal.

A természetes személy beleegyezését adhatja a halála utána történő szervátültetésbe, vagy egy hiteles okirat által, vagy a Szerv, Szövet és Sejtdonorok Országos Jegyzékébe való bejegyzésével. A hivatalos okirat, amelyre a törvényhozó utal, egy közjegyzői nyilatkozat, „nyilatkozat-határozat” (sic!) elnevezéssel. Erről a 2006/95-ös törvény 5. csatolmánya rendelkezik. Ennek tartalmaznia kell azon szervek, szövetek vagy sejtek kifejezett megnevezését, amelyek átültetésébe a személy beleegyezik. Ugyanaz az 5. csatolmány lehetőséget nyújt a személynek, hogy visszavonja akaratnyilatkozatát, a visszavonás magánokirat formáját is öltheti, azzal a feltétellel, hogy két tanú írja alá azt. Ugyanakkor a természetes személy kifejezheti azon akaratát is, hogy halála után ne vessék alá szervátültetésnek. Ez esetben a családtagok sem adhatják beleegyezésüket a szervátültetésbe. A 2006/95-ös törvény 147. cikkely 1. bekezdésének 6. pontja szerint, a visszautasítást ki lehet fejezni egy írott dokumentumban, amely mellé szükséges egy abszurd formalitás, a háziorvos

---

<sup>54</sup> Fl. Baiaș, E. Chelaru, R. Constantinovici, I. Macovei: i. m. 92.

véleményezése. Egy másik mód a visszautasítás bejegyzése a Szerv, Szövet és Sejtdonorok Országos Jegyzékébe.

Abban az esetben, amikor a beleegyezés hiányzik, de ennek elutasítását sem fejezte ki, akkor az illető halála után a Ptk. 81. cikkelyének záró részében megnevezett személyek beleegyezhetnek a szervátültetésbe. A megnevezett személyek: a házastárs, szülők, leszármazottak, végül pedig az oldalági rokonok, a negyedik fokig terjedően. A törvényhozó által felállított sorrend betartása kötelező, azaz abban az esetben, ha a túlélő házastárs nem egyezik bele a szervátültetésbe, akkor a többi rokon beleegyezése nem érvényes.<sup>55</sup>

A holttestek tanulmányi vagy tudományos célokra való átvételét a 2003/104-es törvény 19. cikkelye szabályozza, mely értelmében e művelet a következő esetekben valósulhat meg:

- Abban az esetben, amikor létezik egy előzetes, nyilvánvaló és írott beleegyezés, a páciens vagy családja részéről.
- Az élő személyek az orvosi felsőoktatási intézmények rendelkezésére bocsáthatják haláluk után testüket, bizonyos közös normák alapján, amelyeket a kórházak bonckara és az orvosi felsőoktatási intézmények vezetősége dolgoz ki.
- Azon holttesteket, amelyeket a haláleset után 10 napig senki sem igényli, vagy azokat, amelyeknek nincs hozzátartozójuk, átveszik az anatómiai tanszékek, olyan normák alapján, amelyeket a kórházak és az orvosi felsőoktatási intézmények szenátusa közösen fogad el.

## **A szellemi tulajdonnal járó nem vagyoni jogok**

Ahhoz, hogy meghatározzuk a szerzői jogok időbeli kiterjedését, meg kell határozzuk ezen jogok születésének és végének az időpontját.

A szerzői jogok kezdetének az időpontját az 1996/8-as törvény 24. cikkelyének 1. bekezdése határozza meg. Ennek értelmében a szerzői jogok születésének az időpontja a mű megalkotása, bármilyen módon vagy formában jut kifejezésre.<sup>56</sup> Ugyanakkor ennek a bekezdésnek a tartalmát szoros összefüggésben kell látnunk az 1. cikkely 2. bekezdésével, mely szerint a szellemi tulajdon törvényi elismerést és védelmet élvez, függetlenül attól, hogy azt köztudomásra hozták-e vagy sem, egyedül annak a ténynek köszönhetően, hogy elkészült, akár még nem végleges formában is.<sup>57</sup> Tehát, a szerzői jogok születésének időpontja, a mű

<sup>55</sup> Fl. Baiaș, E. Chelaru, R. Constantinovici, I. Macovei: i. m. 92.

<sup>56</sup> Art. 24, alin. (1) din Legea 8/1996: „(1) Dreptul de autor asupra unei opere literare, artistice sau științifice se naște din momentul creării operei, oricare ar fi modul sau forma concretă de exprimare.”

<sup>57</sup> Art. 1, alin. (2) din Legea 8/1996: „(2) Opera de creație intelectuală este recunoscută și protejată, independent de aducerea la cunoștința publică, prin simplul fapt al realizării ei, chiar în formă nefinalizată.”

megszületésének az időpontja és léte, független attól, hogy köztudomásra hozzák-e vagy sem, azaz a szerzői jog törvényesen elismert és védett a mű megszületése időpontjától.<sup>58</sup>

Az 1996/8-as törvény 11. cikkelyének 1. bekezdése<sup>59</sup> értelmében a szellemi tulajdonnal járó jogok a szerző élete során védelmet élveznek, nem képezhetik sem a lemondás, sem az elidegenítés tárgyát. A törvény három kivételt is felállít, azaz a szerző halála után a következő jogok képezhetik a törvényes öröklés tárgyát meghatározatlan időre:

- A szerzőnek jogában áll eldönteni azt, hogy nyilvánosságra hozza-e a művét, ha nyilvánosságra hozza, akkor mikor és milyen formában teszi ezt.
- Jogában áll követelni a mű szerzőségének az elismerését.
- Jogában áll követelni a mű épségének a betartását, és ellenállhat minden olyan módosításnak, minden olyan megcsonkításnak, amelyet a műn végeznének, és ezáltal sértést szenvedne hírneve vagy becsülete.<sup>60</sup>

A törvény által felállított három kivétel esetében, ezek a jogok átadhatók öröklés útján és végrendelet útján is. Abban az esetben, ha nincsenek örökösök, a törvény előírja, hogy ezen jogok gyakorlása a kollektív ügyviteli szervezetet illeti meg, amely kezelte a szerzőségből fakadó jogokat, vagy esetenként azt a szervezetet, amelynek tagsága a legnagyobb az adott alkotói területen.

### ***A nyilvánosságra hozatal joga***

A nyilvánosságra hozatal joga a szerző azon jogára vonatkozik, mely alapján dönthet, hogy mikor és milyen módon hozza nyilvánosságra a művét. A nyilvánosságra hozatal jogával a szerző saját belátása szerint élhet. Romániában a nyilvánosságra hozatal jogát az 1996/8-as törvény 10. cikkelyének a) pontja<sup>61</sup> írja elő. A szerző szabadon eldöntheti, hogy mikor adja ki a művét, ugyanakkor ellenezheti, hogy egy prózai formában írt művet lírai vagy drámai formában hozzanak nyilvánosságra.<sup>62</sup> A nyilvánosságra hozatal joga nemcsak az első kiadásig terjed, hanem a szerző továbbra is dönthet a mű kiadása felől.

Az összes szerzői jog közül a szerző személyéhez leginkább a nyilvánosságra hozatal joga köthető. Mivelhogy ennyire a szerző személyéhez köthető, a nyilvánosságra hozatal joga kizárólag rá tartozik. Nyilvánosságra hozatal után a szerző mind erkölcsi, mind jogi

<sup>58</sup> Ioana Mihnea, Sorin Fildan: *Dreptul de autor*, Editura Cardial Lex, Cluj-Napoca, 2011. 62.

<sup>59</sup> Art. 1, alin. (2) din Legea 8/1996: „(1) Drepturile morale nu pot face obiectul vreunei renunțări sau înstrăinări.”

<sup>60</sup> Ioana Mihnea, Sorin Fildan: i. m. 63.

<sup>61</sup> Art. 10, lit. a) din Legea 8/1996: „Dreptul de a decide dacă, în ce mod și când va fi adusă opera la cunoștință publică.”

<sup>62</sup> Ciprian Raul Romițan: *Drepturile morale de autor*, Editura Universul Juridic, București, 2007. 87.

felelősséget vállal, abban az esetben, ha kimondottan ő döntött arról, hogy művét nyilvánosságra hozza. A joggyakorlat eldöntötte azt, hogy egy magánlevél címzettje, annak ellenére, hogy a levél a tulajdona, nem rendelkezhet a nyilvánosságra hozatal jogával. Ugyanakkor a szerző özvegyének, aki az egyedüli örökös, jogában áll tiltakozni a nyilvánosságra hozatal ellen. Jelenleg a törvényes előírások szerint, a már többször említett törvény 89. cikkelye értelmében egy magánlevelezés felhasználása érdekében szükség van a címzett beleegyezésére, halála után pedig 20 éven át a leszármazottak beleegyezésére, abban az esetben, ha a címzett másféleképpen nem rendelkezett.<sup>63</sup>

A szerző halála után nyilvánosságra hozott művek kiadásának problematikája számos vitát eredményezett mind a szakirodalomban, mind a román és idegen civil társadalomban. A jogtudomány és joggyakorlat egyazon véleményen van abban, hogy a műveket a szerző halála után nyilvánosságra kell hozni, függetlenül attól, hogy a szerző élete során rendelkezett-e erről vagy sem.<sup>64</sup>

### ***A szerzőség elismerésének a joga***

A szerzőség elismerésének a jogán a szerző azon lehetőségét kell érteni, mely alapján követelheti a mű szerzőjeként való elismerését. Az 1996/8-as törvény 4. cikkelyének 1. bekezdése egy megdönthető vélelmet állít fel a mű szerzőségével kapcsolatban, mely szerint az a személy tekinthető szerzőnek, akinek a neve alatt a műt első alkalommal hozták nyilvánosságra.<sup>65</sup> Ugyanakkor meg kell jegyeznünk, hogy a szerzőség elismerésének a joga csak a természetes személyeket illeti meg.<sup>66</sup>

A szerzőség elismerése jogának két aspektusa van, egy pozitív és egy negatív. A pozitív aspektuson azt értjük, hogy a szerzőnek jogában áll bármikor követelni szerzőségének jogát, a negatívon pedig azt, hogy a szerzőnek jogában áll ellenállni minden olyan bitorlásnak, amely szerzőségi jogát megkérdőjelezi. Ez alapján a szerző az állam törvényes kényszerítő erejét is igénybe veheti.<sup>67</sup>

A 8/1996-os törvény szabályozza a szerzőség elismerése joga gyakorlásának a továbbadását a szerző halála után a leszármazottaknak, ezek hiányában pedig a kollektív ügyviteli szervezetet illeti meg, amely kezelte a szerzőségből fakadó jogokat, vagy esetenként azt a szervezetet, amelynek tagsága a legnagyobb az adott alkotói területen.

---

<sup>63</sup> Ciprian Raul Romițan: i. m. 88.

<sup>64</sup> Uo. 89.

<sup>65</sup> Art. 4, alin. 1 din Legea 8/1996: „Se prezumă a fi autor, până la proba contrară, persoana sub numele căreia opera a fost adusă pentru prima dată la cunoștință publică.”

<sup>66</sup> Ioana Mihnea, Sorin Fildan: i. m. 37.

<sup>67</sup> Ioana Mihnea, Sorin Fildan: i. m. 37.

Fontos azonban itt megjegyeznünk, hogy az, amit a leszármazottak megkapnak, az valójában nem más, mint ennek a jognak a gyakorlása, de nem maga a jog. Azaz a leszármazottaknak lehetőségében áll követelni másokkal szemben az elhunyt szerző szerzőségének az elismerését.<sup>68</sup>

A törvény nem határozza meg, hogy milyen öröklési mód útján adható tovább ennek a jognak a gyakorlása, tehát itt mind a törvényes, mind a végrendeleti öröklés szóba jöhet.

### ***A mű épségének a megőrzéséhez való jog***

A szerzőséget szabályozó 8/1996-os törvény 10. cikkelyének d) pontja előírja, hogy a szerzőnek jogában áll követelni a mű épségének a megőrzését és ellenállhat minden olyan módosításnak és megcsorbításnak, amely által jó hírneve kárt vallana. Ezen jog alapján a szerző követelheti, hogy a mű épségét megőrizték, ellenállhat minden módosítási szándéknak, amelyet a műn kívánnak végrehajtani, és ellenállhat minden megcsorbítási kísérletnek is. A törvény szövege csak akkor teszi lehetővé a mű megcsorbításával való ellenállást, ha ezáltal a szerző jó hírneve sérülne. Számos szerző egyet nem értését fejezi ki ezzel kapcsolatban, mivel a szerző szellemi alkotása egyben a szerző személyiségének a kifejeződése is, és ennek sugároznia kell azt, amit a szerző gondolt és akart, ez csak akkor lehetséges, ha a szellemi alkotás érintetlen marad abban a formában, ahogy az megszületett. Minden változtatás csak a szerző beleegyezésével történhet.<sup>69</sup>

Ezen jog gyakorlásának a továbbadása ugyanúgy történik, mint az előző esetekben.

---

<sup>68</sup> Uo. 38.

<sup>69</sup> Uo. 41.

## Felhasznált irodalom

- Fl. Baias, E. Chelaru, R. Constantinovici, I. Macovei: *Noul Cod Civil – comentariu pe articole, art. 1-2664*, Editura C.H. Beck, București, 2012
- Kecskés László: *Polgári jog – A személyek joga*, Dialog Campus Kiadó, Budapest–Pécs, 2007.
- Dr. Varga Attila: *Román polgári jog – Természetes személyek és jogi személyek*, Státus Kiadó, Csikszereda, 2008.
- Varga Attila: *Az emberi méltóság jogi értelmezésének kérdései*, in. Korunk 2011/7.
- Győrfi Tamás: *A tulajdonságok nélküli ember elmélete. Az Alkotmánybíróság oszthatatlansági doktrínája és ami abból (nem) következik*, in. Fundamentum 1998/3.
- Vladimir Hanga, Ioan Trifa: *Manual de drept privat roman*, Editura Cordia Lex, Cluj-Napoca, 2009.
- Ernest Lupan, Szilárd Sztranyiczki: *Persoanele în concepția Noului Cod civil*, Editura C. H. Beck, București, 2012.
- Carmen Tamara Ungureanu: *Drept Civil Partea Generală. Persoanele*, Editura Hamangiu, București, 2012.
- Ioana Mihnea, Sorin Fildan: *Dreptul de autor*, Editura Cardial Lex, Cluj-Napoca, 2011.
- Ciprian Raul Romițan: *Drepturile morale de autor*, Editura Universul Juridic, București, 2007
- Kecskés László: A jogképesség, in. Polgári Törvénykönyv Magyarázata I. köt, Szerkesztette: Gellért György. Második rész I. cím I. fejezet, KJK–KERSZÖV, VI. átdolgozott kiadás, Budapest, 2004.
- Barcsi Tamás: *Az ember méltósága*, Attraktor Kiadó, Máriabesenyő – Gödöllő, 2005.

## Tartalom

|                                                                  |    |
|------------------------------------------------------------------|----|
| Bevezetés.....                                                   | 2  |
| A természetes személyek születésük előtti jogai.....             | 3  |
| A méhmagzat feltételes jogképessége.....                         | 3  |
| Az élethez való jog.....                                         | 4  |
| A genetikai beavatkozás tilalma.....                             | 8  |
| A természetes személyek haláluk utáni jogai.....                 | 11 |
| A természetes személyek jogképessége .....                       | 11 |
| A halott személynek kijáró tisztelet .....                       | 12 |
| A halott személy emléke megsértésének tilalma.....               | 13 |
| A halott személy akaratának a tiszteletben tartása .....         | 14 |
| Az elhunyt személyek szerveinek átültetése (szervdonorság) ..... | 17 |
| A szellemi tulajdonnal járó nem vagyoni jogok.....               | 18 |
| A nyilvánosságra hozatal joga.....                               | 19 |
| A szerzőség elismerésének a joga .....                           | 20 |
| A mű épségének a megőrzéséhez való jog.....                      | 21 |
| Felhasznált irodalom .....                                       | 22 |
| Tartalom .....                                                   | 23 |